

DOI: 10.33766/2524-0323.101.269-287

УДК: 343.98

Лисенко В. В., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінальної юстиції Державного податкового університету (м. Ірпінь, Україна)

e-mail: charly_niron@i.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1541-5105>

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ВИЛУЧЕННЯ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ У СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На основі аналізу судової практики в статті проаналізовано особливості механізмів вилучення в суб'єктів господарювання речей і документів органами досудового розслідування. Виокремлено найбільш поширені недоліки в організації такої діяльності, з огляду на зміст клопотань, що надаються органами досудового розслідування до слідчого судді для отримання дозволів на тимчасовий доступ до речей і документів, проведення обшуків, вилучення майна та його арешту.

Розглянуто зміст окремих заходів забезпечення кримінального провадження та слідчих (розшукових) дій з метою отримання для доказового процесу необхідної інформації, що міститься, зокрема, у документах бухгалтерського обліку та податкової звітності.

Наголошено на необхідності чітко розуміти, який документообіг використовує у своїй діяльності суб'єкт господарювання та які документи підлягають вилученню. Такий перелік документів залежить від виду кримінального правопорушення, способу його вчинення та приховування слідів злочину, досвіду ведення фінансово-господарських операцій, злочинного досвіду тощо.

Важливим є належне оформлення клопотання про надання тимчасового доступу до речей і документів чи на проведення обшуку та точного й повного відображення у клопотанні переліку документів, що підлягають вилученню. Звернено увагу на необхідність повернення власнику (суб'єкту господарювання) майна, яке було, зокрема, вилучено в ході обшуку та не зазначено в клопотанні про дозвіл на його проведення.

Аналіз судової практики засвідчив, що слідчий суддя відмовляє в задоволенні клопотання про надання тимчасового доступу чи дозволу на проведення обшуку, якщо клопотання не містить указівок, до яких конкретно документів сторона обвинувачення бажає отримати тимчасовий доступ чи які хоче вилучити в ході обшуку. Головною помилкою органів досудового розслідування є те, що в клопотанні не вказаний конкретний перелік первинних, бухгалтерських документів, щодо яких звертаються до суду про надання тимчасового доступу чи їх вилучення.

Визначені особливості тимчасового доступу до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем,

що перебувають у розпорядженні суб'єктів господарювання та виділені недо- ліки щодо оформлення процесуальних документів.

Ключові слова: органи досудового розслідування, вилучення речей і доку- ментів, слідчі (розшукові) дії, тимчасовий доступ до речей і документів, обшук, вилучення та арешт майна, тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем, тимчасовий доступ до речей і документів, які мі- стять охоронювану законом таємницю.

Постановка проблеми. Розслідування злочинів економічного спряму- вання вимагає від слідчого використання різноманітних документів та інших предметів, які є носіями інформації про обставини його вчинення. Такі докуме- нти та предмети можуть знаходитися за місцем розташування суб'єктів господа- рювання чи місцем проживання осіб, які беруть участь у його діяльності. Значну кількість документів обліку фінансово-господарських операцій, чорнових запи- сів, печатки афілійованих підприємств, суб'єктів господарювання з ознаками фі- ктивності знайшли під час обшуку в підвалі одного з будинків. Фактично то була чорнова бухгалтерія [1]. Перелік документів і предметів, які підлягають ви- лученню та використанню в доказовому процесі, залежить від виду криміналь- ного правопорушення, способу його вчинення та приховування слідів злочину, досвіду ведення фінансово-господарських операцій, злочинного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання процесуального забез- печення отримання для потреб досудового розслідування речей і документів у ході здійснення тимчасового доступу знайшли достатньо широке відображення у наукових публікаціях М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, О. С. Старенького, О. І. Коровайка, М. І. Соф'їна, Т. О. Кузубової [2–6], оскільки в практиці розслі- дування злочинів виникає низка організаційних проблем. У зазначених вище наукових роботах запропонована низка рекомендацій, у тому числі змін до чин- ного кримінального процесуального законодавства, щодо вирішення таких про- блем діяльності органів досудового розслідування. Незважаючи на те що пи- тання вилучення у суб'єктів господарювання речей і документів достатньо ши- роко висвітлені в наукових роботах, правоохоронні органи та суди по-різному ставляться до розв'язання цієї проблеми, що, відповідно, негативно впливає на результати розслідування злочинів.

Формулювання цілей. З огляду на вищевказане, метою статті є аналіз су- дового практики щодо особливостей реалізації органами досудового розсліду- вання положень кримінального процесуального законодавства України в ході тимчасового доступу до речей і документів, вилучення їх у ході проведення об- шуку. Аналіз отриманих даних і надання відповідних пропозицій буде сприяти належній організації роботи слідчих щодо формування змісту клопотань до слі- дчого судді і реалізації на практиці положень про особливості проведення тим- часового доступу до речей і документів й проведення обшуку з метою їх відшу- кання та вилучення.

Виклад основного матеріалу. КПК України редакції 2012 р. кардинально змінив способи вилучення (отримання) документів слідчими в межах кримінального провадження. Цими змінами процесуального законодавства правоохоронні органи були позбавлені раніше існуючих можливостей вилучення всього, що тільки знаходилося в місці розташування суб'єктів господарювання, його складських приміщень тощо. І не важливо, що вилучені документи чи предмети не завжди мали відношення до обставин розслідування злочинів. Здебільшого під час виїмки чи обшуку, вилучилися фактично всі документи, що були в розпорядженні суб'єкта господарювання, його архівах за окремі звітні періоди. З однієї сторони, це надавало можливість правоохоронним органам, належно проаналізувати діяльність суб'єкта господарювання (документальні ревізії; документальні перевірки; судово-бухгалтерські, судово-економічні експертизи тощо), провести належним чином допити осіб, які причетні до ведення бухгалтерського обліку та вчинення кримінальних правопорушень тощо. З іншої сторони, це створювало проблеми для діяльності суб'єкта господарювання в організації своєї діяльності.

КПК України 2012 р. не вдалося повністю створити ідеальний механізм, який би, з одного боку, забезпечував належний захист власників таких документів і предметів (суб'єктів господарювання), з другого – створив би належні умови правоохоронним органам для протидії злочинності, надав би можливість отримати необхідні для доказового процесу документи, предмети тощо.

У своїй діяльності органи досудового розслідування використовують різні механізми відшукування та отримання документів, предметів у суб'єктів господарювання. Серед них окремі заходи забезпечення кримінального провадження: тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна. Іншим, достатньо поширеним процесом є проведення такої слідчої (розшукової) дії, як обшук. У зв'язку зі скасуванням такої слідчої дії, як виїмка (КПК України 1960 р.), кількість проведених обшуків з метою відшукування і вилучення документів суб'єктів господарювання значно збільшилася.

Зазначені вище механізми відшукування й вилучення документів та інших предметів по-різному використовуються слідчими; інколи допускаються порушення чинного процесуального законодавства. Головними причинами, здебільшого, як показав аналіз судової практики, є недостатній рівень кваліфікації, відсутність дієвого контролю за слідчими з боку керівництва слідчих підрозділів та прокурора, як процесуального керуючого. Нерідко слідчий суддя повертає слідчому клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів чи дозволу на обшук для доопрацювання, і в окремих випадках по декілька разів [7; 8].

Ще одним механізмом потрапляння документальних даних у розпорядження слідчих і можливість їх використання в доказовому процесі є отримання від контролюючих органів актів документальних ревізій (документальних перевірок) разом із документами бухгалтерського обліку та звітності, які вилучені такими контролюючими органами під час документальної перевірки діяльності суб'єктів господарювання.

Тимчасовий доступ до речей і документів, як один із заходів забезпечення кримінального провадження, застосовуються з метою досягнення його дієвості (п. 5 ч. 2 ст. 131 КПК України). Відсутність необхідної інформації та документів не сприяє належному розслідуванню кримінальних правопорушень, оскільки в інших осіб, в окремих випадках, неможливо встановити обставини його вчинення, отримати докази протиправної діяльності.

Тимчасовий доступ до речей і документів (ч. 1 ст. 159 КПК України) полягає в наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку), якщо сторона кримінального провадження доведе наявність достатніх підстав вважати, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів.

Тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюється шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах, комп'ютерних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення. Специфіка вилучення інформації потребує використання технічних засобів та допомоги відповідних спеціалістів [9]. У клопотанні про тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем та вилучення інформації, яка підтверджує рух коштів на розрахунковому рахунку слідчий фактично клопотав про надання тимчасового доступу до документів, які містять банківську таємницю і не навів належних доказів перерахування коштів на розрахунковий рахунок, вказавши лише номер банківської картки [10].

Тимчасовий доступ до речей і документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду. Сторони кримінального провадження мають право звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, за винятком зазначених у ст. 161 КПК України (щодо речей і документів, до яких заборонено доступ). Слідчий має право звернутися із зазначеним клопотанням за погодженням з прокурором.

В ухвалі про надання дозволу про тимчасовий доступ до речей і документів зазначається інформація про можливість їх вилучення слідчим. Так було надано, за клопотанням прокурора, тимчасовий доступ до документів, які знаходяться у володінні «Р. районна лікарня», а саме медичної документації щодо певної особи, зокрема медичної картки стаціонарного хворого, з можливістю вилучення [11]. В ухвалі також зазначаються роз'яснення щодо обов'язковості виконання надання тимчасового доступу, оскільки, відповідно до ч. 1 ст. 166 КПК України, у разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів, на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку, згідно з положеннями КПК України, з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів.

Положення ч. 1 ст. 160 КПК України свідчать про те, що з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів може також звернутися сторона захисту. Нерідко в практиці зустрічаються такі випадки, коли на адвокатські запити такі документи не були надані, а також слідчі відмовляли в доступі до даної інформації на стадії досудового розслідування. Сторона захисту звертається до суду з клопотаннями щодо отримання доступу до різноманітної інформації: тимчасовий доступ до інформації, що є в розпорядженні оператора мобільного зв'язку [12]; відомостей електронної інформаційної системи Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) [13]; матеріалів кримінального провадження, що знаходиться у провадженні НАБУ, за фактом зникнення речових доказів [14]; роздруковки з ЄРДР відомостей-інформації карти на підозрюваного [15].

Причому, в окремих випадках сторона захисту просить суд доручити виконання тимчасового доступу до речей і документів окремим підрозділам правоохоронних органів або суд доручає виконання слідчим підрозділам [16]. Однак не завжди такі клопотання задовольняються судом [17].

Слідчий суддя, суд в ухвалі про надання тимчасового доступу до речей і документів може дати розпорядження про надання можливості вилучення речей і документів, якщо сторона кримінального провадження доведе наявність достатніх підстав вважати, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів (ч. 7 ст. 163 КПК України).

Слідчий суддя відмовляє в задоволенні клопотання про надання тимчасового доступу, якщо клопотання не містить вказівок, до яких конкретно документів сторона обвинувачення бажає отримати тимчасовий доступ. Тобто в клопотанні має чітко бути зазначено, до яких саме первинних, бухгалтерських документів чи податкової звітності потрібен доступ стороні обвинувачення.

Дозвіл на надання доступу до невизначеної кількості документів суперечить принципу правової визначеності судового рішення та може призвести до зловживання слідчим при виконанні ухвали суду. Так прокурор у порядку ст. 159-160 КПК України звернувся до суду з клопотанням, у якому просив надати тимчасовий доступ до оригіналів документів, які перебувають у володінні суб'єкта господарювання, а саме первинних документів, інших документів бухгалтерського обліку, реєстрів обліку, інших обраних форм обліку інформації про господарські операції за договором підрядку. Слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання, оскільки воно не обґрунтоване належним чином та не конкретизоване, не був визначений конкретний перелік документів, до яких мав би був наданий тимчасовий доступ [18].

Серед тимчасового доступу до речей і документів виділяється специфічний його вид, який стосується речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю (ст. 162 КПК України). Аналіз судової практики з цього питання засвідчив непоодинокі факти звернення з такими клопотаннями до суду. З клопотанням до слідчого судді звернувся слідчий про надання тимчасового доступу до речей і документів, а саме: матеріалів листування управління оперативно-технічних заходів щодо надання (продовження) доступу до державної таємниці

окремим особам протягом 2018-2019 рр. з можливістю вилучення оригіналів таких документів для проведення почеркознавчого дослідження та інших процесуальних дій [19], про тимчасовий доступ до речей і документів, у яких міститься охоронювана законом таємниця, що знаходиться у володінні міської ради [20], тимчасовий доступ до інформації, що міститься в інформаційній підсистемі «Оперативно-довідкова картотека» єдиної інформаційної системи щодо особи, у частині інформації, чи притягалась зазначена особа до кримінальної відповідальності, з можливістю отримання такої інформації в друкованому вигляді [21], тимчасовий доступ до інформації про адреси розташування та номери базових станцій мобільного оператора, які забезпечували зв'язок кінцевого обладнання з конкретними абонентськими номерами за певний період [22].

Своєю чергою сторона захисту зверталася до Вищого антикорупційного суду з клопотанням про тимчасовий доступ до документів, які містять охоронювану законом таємницю й знаходяться у володінні Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України; тимчасовий доступ до документів, які містять охоронювану законом таємницю, що знаходяться у володінні Акціонерного товариства «Державна продовольчо-зернова корпорація України»; тимчасовий доступ до матеріалів оперативної відеозйомки, яка була зроблена під час проведення обшуку та знаходиться у володінні Національного антикорупційного бюро України, у задоволенні яких було відмовлено [23].

Слідчі нерідко звертаються до слідчого судді з клопотаннями про надання тимчасового доступу до речей і документів у зв'язку із наданням компетентним органам інших держав міжнародної правової допомоги на території України в межах кримінального провадження, у тому числі на тимчасовий доступ до речей і документів, що містять охоронювану законом таємницю, які перебувають у володінні окремих суб'єктів господарювання (операторів мобільного зв'язку), з можливістю здійснити їх виїмку в електронному та паперовому вигляді [24].

Наступним засобом отримання речей і документів у ході досудового розслідування є обшук. Така слідча (розшукова) дія є найбільш дієвою для відшукування та вилучення документів та інших предметів, що можуть містити сліди злочину чи за допомогою яких може бути доведено вчинення конкретних злочинів і участь у їх вчиненні певних осіб. Аналіз судової практики показав широке застосування цієї слідчої дії органами досудового розслідування для отримання доказової інформації, як за ухвалою слідчого судді, так і в невідкладних випадках без такої ухвали.

У рамках проведення досудового розслідування за ознаками кримінальних правопорушення, передбачених ч. 1 ст. 204, ч. 2 ст. 204 КК України, було надано дозвіл на проведення обшуку окремих приміщень, які займає ТОВ «Г. Т.», з метою встановлення та вилучення незаконно виготовлених тютюнових сумішей для кальяну, сировини та обладнання для виготовлення тютюнових сумішей для кальяну, марок акцизного податку, інших предметів і речей, які необхідні

для процесу їх виготовлення, фасування та пакування, електронних інформаційних систем або їх частин (системні блоки персональних комп'ютерів, портативні комп'ютери, магнітні, оптичні, флеш носії, які містять інформацію про зазначені вище операції), мобільних терміналів систем зв'язку, документів фінансово-господарської діяльності щодо купівлі-продажу, постачання та реалізації незаконно виготовлених тютюнових сумішей для кальяну та підкацизних товарів, чернеток, блокнотів та записних книжок, на яких може зберігатись доказова інформація, а також тютюнових виробів без марок акцизного податку [25].

Аналіз судової практики засвідчив низку проблемних питань щодо визначення в клопотанні переліку документів і предметів, що підлягають вилученню, неповернення тимчасово вилученого майна та документів його власнику, вилучення майна, інших предметів, які фактично не мають відношення до обставин розслідування злочинів тощо. Зазначена ситуація призводить до оскарження бездіяльності слідчого, повернення майна і документів, а в окремих випадках позбавлення органів досудового розслідування можливості їх використання в доказовому процесі тощо.

При розслідування злочинів економічного спрямування, особливо це стосується ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України), під час обшуків вилучається значна кількість документів, які підтверджують вчинення кримінального правопорушення, різних технічних приладів, що використовуються для ведення бухгалтерського обліку, обліку виконаних фінансово-господарських операцій, телефонів, чорнових записів тощо. Такі предмети та документи визнаються речовими доказами та на них накладається арешт. Було проведено обшук та вилучено системний блок, два жорстких диска, макбук, телефон [26] пристрій для відстрілу патронів з гумовими кулями «ФОРТ 12Р» [27].

Суб'єкти господарювання, з метою ухилення від кримінальної відповідальності, позбавлення органів досудового розслідування доказів своєї протиправної діяльності нерідко звертаються до суду з метою витребування таких предметів і документів в органів досудового розслідування. За їх клопотанням часто суд ухвалює рішення про повернення тимчасово вилучених предметів чи документів у ході тимчасового доступу чи вилучених під час обшуку, незважаючи на рішення про визнання їх речовими доказами. Своєчасне звернення до апеляційної інстанції дозволяє зберегти докази у кримінальному провадженні [28].

Варто враховувати, що, відповідно положень ч. 7 ст. 236 КПК України, вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з об'єкту, вважаються тимчасово вилученим майном. Це підтверджується численною судовою практикою, коли слідчі в ході обшуку вилучають, зокрема, інші документи, які не були конкретно зазначені в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку.

Детективи НАБУ в ході проведення обшуку за фактом зловживання службовим становищем службовими особами і депутатами селищної ради, які за попередньою змовою з фізичними і юридичними особами у 2019-2020 рр. вчинили дії щодо безкоштовного відведення і надання у власність 30 земельних ділянок

загальною площею 44,5 га за межами села В. для ведення особистого селянського господарства фізичним особам, які, своєю чергою, у січні-липні 2020 р. відчужили (продали) ці земельні ділянки ТОВ «С» на загальну суму 21 087 001 грн.

Ухвалою колегії суддів Вищого антикорупційного суду щодо конкретних осіб детективам НАБУ було надано дозвіл на проведення обшуку за місцем здійснення діяльності ТОВ «С», з метою вилучення, зокрема, документів (банківських виписок, платіжних доручень, квитанцій тощо) на підтвердження здійснення ТОВ «С» оплати за придбання ним у 2020 р. зазначених вище земельних ділянок. Однак у ході обшуку були вилучені документи щодо земельних ділянок інших осіб, які розташовані в інших населених пунктах об'єднаної територіальної громади і щодо яких не проводиться досудове розслідування. Вилучені документи не мали жодного відношення до кримінального провадження, відтак, не є засобами чи знаряддями вчинення кримінального правопорушення та не є предметом кримінального правопорушення [29].

В іншому випадку під час обшуку було вилучено документи, ювелірні вироби, телефони, що належали суб'єкту господарювання, про якого не було зазначено в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, що в подальшому стало причиною ухвалення рішення слідчим суддею про їх повернення власнику, оскільки зазначені вище предмети відносяться до тимчасово вилученого майна [30].

Утримання органом досудового розслідування речей, правомірно належних певним суб'єктам господарювання чи фізичним особам, має бути спрямоване виключно на досягнення завдань кримінального провадження. Тому після проведення з вилученими речами всіх необхідних процесуальних дій (оглядів, експертних досліджень) і належної процесуальної фіксації виявленої доказової інформації, такі речі (документи) мають бути повернуті їх власнику.

За умови неможливості віднесення документів до таких, на відшукання яких надано дозвіл в ухвалі слідчого судді про обшук, відсутності підстав для тривалого утримання таких документів органом досудового розслідування у виді арешту на них та збереження відомостей із цих документів у матеріалах кримінального провадження, подальше утримання вилучених документів не відповідає завданням і засадам кримінального провадження.

У таких випадках, за зверненням зацікавленої сторони на бездіяльність слідчого, що полягає в неповерненні тимчасово вилученого майна, суд задовольняє клопотання та зобов'язує уповноважених осіб повернути заявнику вилучені під час обшуку майно, речі чи документи.

Аналіз практики свідчить, що слідчі в ході обшуку вилучають, окрім документів, що свідчать про виконання суб'єктами господарювання фінансово-господарських операцій (договори, видаткові накладні, акти звірки, довіреності тощо), також товарно-матеріальні цінності, що в окремих випадках призводить до повного зупинення господарської діяльності суб'єктів господарювання, неможливості виконувати свої зобов'язання перед контрагентами, а також позбавляють можливості виплачувати заробітну плату його працівникам тощо. Так слідчим, окрім документів, у ході обшуку було вилучено всі товарно-матеріальні цінності, що були отримані суб'єктом господарювання за договорами поставки,

що датуються 2021 р. з усіма, без винятку, постачальниками. Указані товарно-матеріальні цінності були передані цьому ж суб'єкту господарювання на відповідальне зберігання, згідно з протоколом прийому-передачі. Вилучені товарно-матеріальні цінності не визнавалися речовими доказами у кримінальному провадженні, арешт на тимчасово вилучене майно не накладався. Власнику тимчасово вилученого майна вищевказані товарно-матеріальні цінності не повернуті [31; 32].

Зазначене вище вимагає від слідчого чіткого розуміння системи документообігу, який використовує у своїй діяльності суб'єкт господарювання, механізму створення в разі вчинення злочину різними способами та в цілому розуміння послідовності використання документів у вчиненні кримінального правопорушення. У клопотанні про отримання дозволу на проведення, зокрема, обшуку необхідно зазначити точну назву і вичерпний перелік документів, речей чи майна, які підлягають відшукуванню та вилученню у ході такої слідчої (розшукової) дії. Слідчий також має розуміти доказове значення того чи іншого документа і послідовність виконання операцій при веденні бухгалтерського обліку та податкової звітності суб'єктами господарювання. У ході обшуку вилучається значна кількість найменувань документів (504 найменування) [33].

Про особливості ведення бухгалтерського обліку тим чи іншим суб'єктом господарювання (залежно від виду діяльності), у разі необхідності, можливо отримати роз'яснення відповідного спеціаліста. Належній підготовці до проведення обшуку та визначення необхідного переліку документів, що підлягають відшукуванню та вилученню, сприяє відповідне планування розслідування, особливо щодо його поєднаного планування, де і визначається такий перелік. Для цього також важливо використання змісту акту документальних ревізій (перевірок), у яких знаходять відображення механізм вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі перелік документів, на яких ґрунтуються висновки таких документальних досліджень.

Належне визначення переліку речей і документів, які підлягають відшукуванню та вилученню в ході обшуку, усуває можливості суб'єктів господарювання безпідставно повернути такі речі й документи та ухилитися в від кримінальної відповідальності. Так судом відмовлено в задоволенні скарги щодо повернення тимчасового вилученого майна і документів, оскільки вилучені речі, згідно з ухвалою суду, не є тимчасово вилученим майном. Такі речі і документи входили до переліку, щодо яких було надано дозвіл на відшукування в ході проведення обшуку, тому не підлягають поверненню [34]. Таким же чином не було повернуто вилучений під час обшуку мобільний телефон [35], грошові кошти [36], майно фізичної особи-підприємця в магазині електроніки [37], комп'ютер [38], системні блоки, ноутбуки, жорсткі диски, навушники, клавіатури, блоки живлення, кабелі, паперові записи, мобільні телефони, монітори, які належать ТОВ «Б» [39], оскільки зазначені вище предмети і документи були раніше включені до переліку тих предметів, на які було надано дозвіл на відшукування та вилучення під час обшуку.

Судова практика свідчить про низку недоліків у роботі слідчих по оформленню клопотань щодо дозволу на проведення обшуку з метою відшукування та вилучення первинних документів, документів бухгалтерського обліку та податкової звітності у суб'єктів господарювання. Недопустимим, на думку суду, є також відсутність вказівки щодо конкретизації документів, які підлягають відшукуванню та вилученню, відсутність інформації про попередні обшуки, проведені за місцем знаходження тих же суб'єктів господарювання, не зазначення даних щодо документів, які були вилучені раніше в ході проведення обшуків та інших слідчих (розшукових) дій. Тому в таких випадках слідчий суддя відмовляє в задоволенні клопотання щодо надання дозволу на проведення обшуку. Слідчий звернувся з клопотанням до слідчого судді для отримання дозволу на проведення обшуку з метою відшукування та вилучення документів з приводу виконання робіт на об'єкті «Технічне переоснащення лінії зв'язку», а також договорів, актів виконаних робіт, проектної документації, документів технічного нагляду, документів авторського нагляду, тендерної документації, експертних звітів про проходження експертизи, платіжних доручень, бухгалтерських документів, податкової та іншої звітності, а також будь-яких документів зі зразками підписів посадових осіб у повному обсязі щодо об'єктів виконання робіт, які є предметом даних договорів тощо. При тому слідчий не конкретизував, які документи не були виявлені та вилучені під час проведення попередніх обшуків та на даний час можуть зберігатися в житлі та за місцем розташування суб'єкта господарювання. На думку слідчого судді, слідчий у своєму клопотанні взагалі не обґрунтував підстави вважати, що такі документи можуть зберігатися за місцем проживання чи роботи певних осіб, а також слідчий не вказав на необхідність відшукування та вилучення рукописних текстів, комп'ютерної техніки, мобільних телефонів, сім-карток, грошових коштів. На переконання слідчого судді, слідчим не доведено, що в даному випадку обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування й вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, а також заходом, пропорційним втручанням в права інших осіб [40].

Аналіз слідчої практики показав, що нерідко вилучене майно, документи протягом значного часу знаходиться в розпорядженні слідчих, без виконання будь-яких процесуальних дій щодо них. Так слідчими був проведений обшук, за результатами якого було вилучено, здебільшого, комп'ютерну техніку (системні блоки) більше 250 найменувань. У кримінальному провадженні закінчився строк досудового розслідування (12 місяців), визначений ст. 219 КПК, але жодній особі не було повідомлено про підозру. На зазначене майно не було накладено арешт, воно не було долучено до матеріалів кримінального провадження як речовий доказ [41]. Зазначена вище ситуація може лише свідчити про безпідставність вилучення такого майна та необґрунтоване обмеження конституційного права на вільне володіння, користування і розпорядження своєю власністю протягом тривалого часу.

Достатньо поширеними є випадки в слідчій практиці, коли вилучене в ході обшуку майно, речі та документи визнаються речовими доказами у кримінальному провадженні, однак через те, що жодній особі не повідомлено про підозру та закінчився строк досудового розслідування, виникає необхідність вирішення питання про долю таких речових доказів (вилученого майна, речей, документів). Так у ході розслідування діяльності так званих «колцентрів», які системно здійснювали телефонні дзвінки на номери телефонів в країні ближнього зарубіжжя, у першу чергу клієнтів банківських установ, вводили їх в оману, отримували інформацію для подолання захисту та здійснення платежів з належних особам банківських рахунків, прокурор звернувся з клопотанням про конфіскацію зазначеного вище майна у власність держави. У ході обшуку за декількома адресами вилучено значну кількість комп'ютерної техніки (системні блоки, монітори), мобільних телефонів та іншого обладнання. Вилучене обладнання визнано речовими доказами у кримінальному провадженні, строк досудового розслідування закінчився, про підозру нікому не повідомлено, за майном щодо його повернення ніхто не звернувся та не встановлено його власника. Зазначене майно, за рішення слідчого судді, конфісковано у власність держави [42]. Практика свідчить про факти передачі арештованого майна Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [43].

Нерідко органи досудового розслідування не проводять заходів щодо накладення арешту на майно, яке було вилучено під час проведення обшуку. В такому разі суб'єкти господарювання піддаються необґрунтованому та безпідставному процесуальному примусу в частині обмеження права вільно володіти та розпоряджатися таким майном і документами. Навіть якщо припустити, що обмеження конституційних прав здійснюється з метою досягнення завдань кримінального провадження, тимчасово вилучене майно мало бути оглянуто слідчим і повернуто законному володільцю такого майна та в разі необхідності призначено експертизу тощо. Так само це має відношення й до речових доказів, які були надані стороні кримінального провадження або нею вилучені: згідно з ч. 1 ст. 100 КПК України, вони повинні бути якнайшвидше повернуті володільцю, крім випадків, передбачених статтями 160-166, 170-174 КПК України. Суб'єкти господарювання оскаржують рішення щодо накладення арешту на тимчасово вилучене майно до апеляційної інстанції [44-45], і такі скарги нерідко задовольняються.

У практиці розслідування злочинів у слідчого нерідко виникає потреба для відшукування та вилучення речей і документів у ході обшуку, який проводиться до постановлення ухвали слідчого судді. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором, зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст. 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Судова практика

по-різному підходить до вирішення зазначених питань. Здебільшого слідчі судді задовольняють клопотання слідчого про надання дозволу на проведення обшуку в таких випадках [46].

Висновки. Проведений аналіз судової практики показав низку недоліків в організації діяльності органів досудового розслідування щодо відшукування та вилучення речей та предметів для потреб доказового процесу. Слідчі в ході звернень до слідчого судді мають враховувати вимоги судової практики щодо оформлення клопотань, чіткого визначення переліку документів, які підлягають вилученню, дотримуватися вимог щодо повернення власнику тимчасово вилученого майна і документів. Аналіз і узагальнення судової практики та формування рекомендацій у подальшому сприяє належній організації діяльності органів досудового розслідування.

Використані джерела:

1. СБУ викрила масштабні схеми привласнення 40 млрд. гривень на ПАТ «Укрнафта» та ПАТ «Укртатнафта». URL : <https://zolochiv.net/sbu-vykrilamasshtabni-skhemu-pryvlasnennia-40-mlrd-hryven-na-pat-ukrnafta-ta-pat-ukrtatnafta/>. (дата звернення: 28.01.2023).

2. Кузубова Т. О. Правові наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. 2017. С. 100-103. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017_2/pdf/25.pdf.

3. Погорецький М. А., Коровайко О. І. Застосування тимчасового доступу до речей і документів у кримінальних провадженнях про злочини, учинені організованими злочинними угрупованнями. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 234-241.

4. Сергєєва Д. Б., Старенький О. С. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для проведення тимчасового доступу до речей і документів. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 70-80.

5. Соф'їн М. І. Проблемні питання тимчасового доступу до речей та документів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 182-194.

6. Старенький О. С. Тимчасовий доступ до речей і документів як засіб отримання доказів у кримінальному провадженні: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 1. С. 60-71.

7. Ухвала слідчого судді Голосіївського районного суду м. Києва від 12 лютого 2021 р. Справа № 752/4250/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94826212>. (дата звернення: 28.01.2023).

8. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 11 травня 2021 р. Справа № 757/24075/21-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102888002>. (дата звернення: 28.01.2023).

9. Ухвала слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 20 січня 2020 р. Справа № 686/1089/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87016443>. (дата звернення: 28.01.2023).

10. Ухвала слідчого судді Сихівського районного суду м. Львова від 28 лютого 2020 р. Справа № 464/973/20. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/87975595>. (дата звернення: 28.01.2023).

11. Ухвала слідчого судді Рахівський районний суд Закарпатської області від 27 червня 2022 р. Справа № 305/1689/19. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/104964560>. (дата звернення: 25.01.2023).

12. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Чернівці від 9 грудня 2022 р. Справа № 727/4991/22. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/107790048>. (дата звернення: 24.01.2023).

13. Ухвала слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 27 січня 2022 р. Справа №:757/26383/20-к. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/103219733>. (дата звернення: 25.01.2023).

14. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 26 вересня 2022 р. Справа № 991/5538/21. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/103446735>. (дата звернення: 25.01.2023).

15. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 18 травня 2022 р. Справа № 991/5538/21. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/104350014>. (дата звернення: 25.01.2023).

16. Ухвала слідчого судді Деснянського районного суду м. Києва від 5 лютого 2021 р. Справа № 754/9206/20. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/94675979>. (дата звернення: 25.01.2023).

17. Ухвала слідчого судді Комінтернівського районного суду Одеської області від 10 лютого 2021 р. Справа № 757/17528/22-к. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/98994889>. (дата звернення: 25.01.2023).

18. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 6 січня 2023 р. ЄУН № 336/2975/22. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/108274676>. (дата звернення: 25.01.2023).

19. Ухвала слідчого судді Личаківського районного суду м. Львова від 16 квітня 2021 р. Справа №463/4326/21. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/96421909>. (дата звернення: 25.01.2023).

20. Ухвала слідчого судді Зміївського районного суду Харківської області від 6 липня 2021 р. Справа №621/871/21. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/98102206>. (дата звернення: 22.01.2023).

21. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 20 січня 2021 р. Справа № 348/1674/19. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/94271031>. (дата звернення 05.01.2023).

22. Ухвала колегії судді Вищого антикорупційного суду від 7 грудня 2021 р. Справа № 758/3123/16. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/101701988>. (дата звернення: 25.01.2023).

23. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 29 липня 2021 р. Справа № 757/870/18-к9. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/98649589>. (дата звернення: 25.01.2023).

24. Ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва від 3 лютого 2021 р. Справа № 760/1952/2. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94792697>. (дата звернення: 23.01.2023).

25. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 9 березня 2021 р. Справа № 335/514/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95453602>. (дата звернення: 28.01.2023).

26. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 10 лютого 2022 р. Справа № 757/4574/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103363142>. (дата звернення: 23.01.2023).

27. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 5 травня 2022 р. Справа № 757/6253/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105269230>. (дата звернення: 24.01.2023).

28. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Київського апеляційного суду від 27 січня 2021 р. Справа №761/40956/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94623140>. (дата звернення: 29.01.2023).

29. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 31 січня 2022 р. Справа № 991/3/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102970939>. (дата звернення: 25.01.2023).

30. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 30 серпня 2022 р. Справа № 757/17528/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106463522>. (дата звернення: 28.01.2023).

31. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 12 липня 2021 р. Провадження № 1-кс/759/5168/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98259126>. (дата звернення: 30.01.2023).

32. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 31 січня 2022 р. Справа № 991/3/22 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102867732>. (дата звернення: 23.01.2023).

33. Ухвала слідчого судді Галицького районного суду м. Львова від 22 липня 2021 р. Справа № 461/1400/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95188502>. (дата звернення: 23.01.2023).

34. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 20 вересня 2022 р. Справа № 757/24483/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442097>. (дата звернення: 23.01.2023).

35. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 22 грудня 2021 р. Справа № 757/64415/21-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107346148>. (дата звернення: 23.01.2023).

36. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 28 вересня 2022 р. Справа № 757/25201/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106600878>. (дата звернення: 23.01.2023).

37. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 19 жовтня 2022 р. Справа № 757/24555/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107027687>. (дата звернення: 23.01.2023).

38. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 20 вересня 2022 р. Справа № 757/11665/20-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442111>. (дата звернення: 23.01.2023).

39. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 7 лютого 2022 р. Справа № 757/4050/22-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103131161>. (дата звернення: 23.01.2023).

40. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду міста Дніпропетровська від 3 березня 2021 р. Справа № 202/8414/19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95382872>. (дата звернення: 24.01.2023).

41. Ухвала слідчого судді Дніпровського районного суду Києва від 28 січня 2022 р. Справа № 755/18003/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103046983>. (дата звернення: 29.01.2023).

42. Ухвала слідчого судді Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 16 вересня 2022 р. Справа № 216/2212/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106423240>. (дата звернення 30.01.2023).

43. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 11 листопада 2022 р. Справа № 761/24592/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107307657>. (дата звернення: 29.01.2023).

44. Ухвала Колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Львівського апеляційного суду від 15 лютого 2021 р. Справа № 461/11013/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95023459>. (дата звернення 03.01.2023).

45. Ухвала Колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Харківського апеляційного суду від 26 квітня 2021 р. Справа № 953/11842/20 (1-кк/953/2061/21). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96684495>. (дата звернення: 23.01.2023).

46. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 12 травня 2021 р. Справа № 761/16840/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96979147>. (дата звернення: 30.01.2023).

References:

1. SBU vykryla mashtabni skhemy pryvlasnennia 40 mlrd. hryven na PAT «Ukrnafta» ta PAT «Ukratnafta». N. d. N. p. URL : <https://zolochiv.net/sbu-vykryla-masshtabni-skhemy-pryvlasnennia-40-mlrd-hryven-na-pat-ukrnafta-ta-pat-ukratnafta/>. [in Ukrainian].

2. Kuzubova, T. O. (2017) Pravovi naslidky nevykonannia ukhvaly slidchoho suddi, sudu pro tymchasovi dostup do rechei i dokumentiv. *Aktualni problemy suchasnoi nauky v doslidzhenniakh molodykh uchennykh - Actual problems of modern science in the research of young scientists*, 100-103. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017_2/pdf/25.pdf. [in Ukrainian].

3. Pohoretskyi, M. A., Korovaiko, O. I. (2013) Zastosuvannia tymchasovoho dostupu do rechei i dokumentiv u kryminalnykh provadzhenniakh pro zlochyny, uchyneni orhanizovanymy zlochynnymy uhrupuvanniamy. *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka) - Fight against organized crime and corruption (theory and practice)*, 1, 234-241. [in Ukrainian].

4. Serhieieva, D. B., Starenkyi, O. S. (2015) Vykorystannia rezultativ nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii dlia provedennia tymchasovoho dostupu do rechei i dokumentiv. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva - Herald of criminal justice*, 4, 70-80. [in Ukrainian].

5. Sof'in, M. I. (2016) Problemni pytannia tymchasovoho dostupu do rechei ta dokumentiv. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnurishnykh sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1(98), 182-194. [in Ukrainian].

6. Starenkyi, O. S. (2019) Tymchasovyi dostup do rechei i dokumentiv yak zasib otrymattia dokaziv u kryminalnomu provadzhenni: okremi problemni pytannia. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva - Herald of criminal justice*, 1, 60-71. [in Ukrainian].

7. Ukhvala slidchoho suddi Holosiivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 12 liutoho 2021 r. Sprava № 752/4250/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94826212>. [in Ukrainian].

8. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 11 travnia 2021 r. Sprava № 757/24075/21-k. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102888002>. [in Ukrainian].

9. Ukhvala slidchoho suddi Khmelnytskoho miskraionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 20 sichnia 2020 r. Sprava № 686/1089/20. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87016443>. [in Ukrainian].

10. Ukhvala slidchoho suddi Sykhivskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 28 liutoho 2020 r. Sprava № 464/973/20. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87975595>. [in Ukrainian].

11. Ukhvala slidchoho suddi Rakhivskiyi raionnyi sud Zakarpatskoi oblasti vid 27 chervnia 2022 r. Sprava № 305/1689/19. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104964560>. [in Ukrainian].

12. Ukhvala slidchoho suddi Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Chernivtsi vid 9 hrudnia 2022 r. Sprava № 727/4991/22. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107790048>. [in Ukrainian].

13. Ukhvala slidchoho suddi Dniprovskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 27 sichnia 2022 r. Sprava №:757/26383/20-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103219733>. [in Ukrainian].

14. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 26 veresnia 2022 r. Sprava № 991/5538/21. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103446735>. [in Ukrainian].

15. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 18 travnia 2022 r. Sprava № 991/5538/21. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104350014>. [in Ukrainian].

16. Ukhvala slidchoho suddi Desnianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 5 liutoho 2021 r. Sprava № 754/9206/20. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94675979>. [in Ukrainian].

17. Ukhvala slidchoho suddi Kominternivskoho raionnoho sudu Odeskoi oblasti vid 10 liutoho 2021 r. Sprava № 757/17528/22-k. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98994889>. [in Ukrainian].

18. Ukhvala slidchoho suddi Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Zaporizhzhia vid 6 sichnia 2023 r. YeUN № 336/2975/22. (2023) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108274676>. [in Ukrainian].

19. Ukhvala slidchoho suddi Lychakivskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 16 kvitnia 2021 r. Sprava №463/4326/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96421909>. [in Ukrainian].

20. Ukhvala slidchoho suddi Zmiivskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 6 lypnia 2021 r. Sprava №621/871/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98102206>. [in Ukrainian].

21. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 20 sichnia 2021 r. Sprava № 348/1674/19. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94271031>. [in Ukrainian].

22. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 7 hrudnia 2021 r. Sprava № 758/3123/16. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101701988>. [in Ukrainian].

23. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 29 lypnia 2021 r. Sprava № 757/870/18-k9. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98649589>. [in Ukrainian].

24. Ukhvala slidchoho suddi Solom`ianskoho raionnoho sudu mista Kyieva vid 3 liutoho 2021 r. Sprava № 760/1952/2. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94792697>. [in Ukrainian].

25. Ukhvala slidchoho suddi Ordzhonikidzevskoho raionnoho sudu m. Zaporizhzhia vid 9 bereznia 2021 r. Sprava № 335/514/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95453602>. [in Ukrainian].

26. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 10 liutoho 2022 r. Sprava № 757/4574/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103363142>. [in Ukrainian].

27. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 5 travnia 2022 r. Sprava № 757/6253/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105269230>. [in Ukrainian].

28. Ukhvala kolehii suddiv sudovoi palaty z rozghliadu kryminalnykh sprav Kyivskoho apeliatsiinoho sudu vid 27 sichnia 2021 r. Sprava № 761/40956/20. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94623140>. [in Ukrainian].

29. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 31 sichnia 2022 r. Sprava №991/3/22. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102970939>. [in Ukrainian].

30. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 30 serpnia 2022 r. Sprava № 757/17528/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106463522>. [in Ukrainian].

31. Ukhvala slidchoho suddi Sviatoshynskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 12 lypnia 2021 r. Provadzhennia № 1-ks/759/5168/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98259126>. [in Ukrainian].

32. Ukhvala kolehii suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 31 sichnia 2022 r. Sprava №991/3/22/ (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102867732>. [in Ukrainian].

33. Ukhvala slidchoho suddi Halytskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 22 lypnia 2021 r. Sprava № 461/1400/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95188502>. [in Ukrainian].

34. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 20 veresnia 2022 r. Sprava № 757/24483/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442097>. [in Ukrainian].

35. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 22 hrudnia 2021 r. Sprava № 757/64415/21-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107346148>. [in Ukrainian].

36. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 28 veresnia 2022 r. Sprava № 757/25201/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106600878>. [in Ukrainian].

37. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 19 zhovtnia 2022 r. Sprava № 757/24555/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107027687>. [in Ukrainian].

38. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 20 veresnia 2022 r. Sprava № 757/11665/20-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106442111>. [in Ukrainian].

39. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 7 liutoho 2022 r. Sprava № 757/4050/22-k. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103131161>. [in Ukrainian].

40. Ukhvala slidchoho suddi Industrialnoho raionnoho sudu mista Dnipropetrovska vid 3 bereznia 2021 r. Sprava № 202/8414/19. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95382872>. [in Ukrainian].

41. Ukhvala slidchoho suddi Dniprovskoho raionnoho sudu Kyieva vid 28 sichnia 2022 r. Sprava № 755/18003/20. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103046983>. [in Ukrainian].

42. Ukhvala slidchoho suddi Tsentralno-Miskoho raionnoho sudu m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovskei oblasti vid 16 veresnia 2022 r. Sprava № 216/2212/21. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106423240>. [in Ukrainian].

43. Ukhvala slidchoho suddi Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 11 lystopada 2022 r. Sprava № 761/24592/22. (2022) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107307657>. [in Ukrainian].

44. Ukhvala Kolehii suddiv sudovoi palaty z rozghliadu kryminalnykh sprav Lvivskoho apeliatsiinoho sudu vid 15 liutoho 2021 r. Sprava № 461/11013/20. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95023459>. [in Ukrainian].

45. Ukhvala Kolehii suddiv sudovoi palaty z rozghliadu kryminalnykh sprav Kharkivskoho apeliatsiinoho sudu vid 26 kvitnia 2021 r. Sprava № 953/11842/20 (1-ks/953/2061/21). (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96684495>. [in Ukrainian].

46. Ukhvala slidchoho suddi Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 12 travnia 2021 r. Sprava № 761/16840/21. (2021) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96979147>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.01.2023

Lysenko V., The Doctor of Legal Science, Professor Professor of the Department of Criminal Justice, State Tax University (Irpın, Ukraine)

PROBLEMS OF THE PRACTICE OF SEIZURE OF THINGS AND DOCUMENTS FROM BUSINESS ENTITIES BY PRE-TRIAL INVESTIGATION AUTHORITIES

Based on the analysis of court practice, analyzed features of the mechanisms of seizure things and documents from business entities by pre-trial investigation authorities in this article. The author identifies the most common shortcomings in the organization of such activities based on the content of petitions submitted by pre-trial investigation authorities to the investigating judge to obtain permits for temporary access to things and documents, searches, seizure of property and its arrest.

The author examines the content of certain measures to ensure criminal proceedings and investigative (search) actions with a view to obtaining the necessary information for the evidentiary process contained in accounting and tax reporting documents.

The author emphasizes the need to clearly understand the document flow used by a business entity in its activities and which documents are subject to seizure. This list of documents depends on the type of criminal offense, the way it was committed and the method of concealing the traces of the crime, experience in conducting financial and business operations, criminal record, etc.

It is important to properly execute the application for temporary access to things and documents or for a search and to accurately and completely reflect in the application the list of documents to be seized. Attention is drawn to the need to return to the owner (business entity) the temporarily seized property that was, in particular, seized during the search and was not specified in the application for permission to conduct it.

Analysis of court practice has shown that the investigating judge refuses to satisfy a motion for temporary access or permission to conduct a search if the motion does not contain indications of which specific documents the prosecution wishes to obtain temporary access to or seize during the search. The main mistake of the pre-trial investigation authorities is that the motion does not specify a specific list of primary, accounting and tax reporting documents to which access or removal is requested.

The author identifies the peculiarities of temporary access to electronic information systems, computer systems or parts thereof, mobile terminals of systems at the disposal of business entities and highlights the shortcomings in the execution of procedural documents.

Keywords: pre-trial investigation bodies, seizure things and documents, investigative (search) actions, temporary access to things and documents, seizure and arrest of property, temporary access to electronic information systems, computer systems, temporary access to things and documents containing legally protected.